

Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus

Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“

analüüs

soolise võrdõiguslikkuse aspektist

Sooline ebavõrdsus on Eestis jätkuvalt probleem. Vaatamata sellele, et teemaga on riiklikul tasandil tegeletud viimased 16 aastat, on edusammud tagasihoidlikud. Mitmes valdkonnas on toimunud hoopis tagasimineku.

Eestis väljendub naiste ja meeste ebavõrdsus muu hulgas:

- erinevas osaluses otsustamisprotsessides. Naisi on poliitikas oluliselt vähem kui mehi ja nad ei otsusta samas ulatuses ühiskondliku elu kujundamise üle;
- erinevas staatuses tööturul ja majanduses. Eestis on Euroopa Liidu kõige suurem sooline palgalõhe ja tööturu segregatsioon. Tööd mida peetakse „naistetöödeks“ on

madalama tasuga ning sageli ka rutiinsed ja rasked, näiteks hooldusravis ja kaubanduses. Registreeritud töötus on traditsiooniliselt kõrgem naiste seas. Kriisiaastatel (2008–2010) tõusis töötus kiiremini meeste seas ning töötuse määr ületas naiste oma, kuid tänaseks on taas naiste töötus kõrgem. Vaesus on kõrgem naiste seas ning naistel on madalamad pensionid ja muud palgast sõltuvad hüvitised;

- erinevates kohustustes pereelus. Jätkuvalt teevad naised oluliselt rohkem kodutöid ning vastutavad pereliikmete hooldamise eest. Naistel on läbi elukaare vähem vaba aega kui meestel. Üksikvanematest enamuse moodustavad naised;
- erinevustes hariduses. Meeste osakaal kõrghariduse lõpetajate seas on langenud 30% peale ja 60% üldhariduse katkestanutest moodustavad poisid. Ka haridusvalikud on tugevalt segregeerunud, mehed ja naised valivad sageli erinevaid erialasid;
- erinevustes juurdepääsul ressurssidele (sh aeg, informatsioon, võrgustikud) jms;
- erinevas oodatavas elueas ja tervisenäitajates. Meeste keskmine eluiga on märkimisväärselt lühem kui naistel ning nende tervisekäitumine riskialtim;
- erinevustes, mis puudutab isiklikku turvalisust. Naistel on oluliselt kõrgem tõenäosus langeda (raske) perevägivalla ja inimkaubitsemise ohvriks ning kannatada seksuaalse vägivalla all.

Sooline ebavõrdsus on sotsiaalne probleem, mitte individuaalne, ning lahendusi tuleb otsida ühiskondlikul tasandil. Vaja on kasutada niinimetatud kaksikstrateegiat. Ühest küljest tuleb jätkata sihitatud meetmetega, mille ainus eesmärk ongi vähendada ebavõrdsust spetsiifilistes valdkondades. Teisest küljest tuleb rakendada soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise strateegiat¹. Seaduse kohaselt peavad Eestis kõik riigi ja kohaliku omavalitsuse asutused süstemaatiliselt ja eesmärgistatult soolist võrdõiguslikkust edendama.² See tähendab, et igasuguse otsuse tegemisel peab silmas pidama, et riiklikku või kohalikku võimu ei teostata „sootute“ kodanike suhtes, vaid võimuesindajate tegevus ja

---

¹ Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine tähendab soolise mõju süstemaatilist arvestamist kõikide poliitikate, tegevuskavade ning meetmete kavandamise, elluviimise, järelvalve ning hindamise etappidel.

² Soolise võrdõiguslikkuse seadus.

otsused mõjutavad mehi ja naisi, ning nende vahel on nii sotsiaalseid, kultuurilisi kui majanduslikke erinevusi, mis mitmes valdkonnas on väga teravad.

Ülaltoodut arvestades on märkimisväärne, et konkurentsivõime kava „Eesti 2020“³, Eesti strateegia Euroopa 2020 eesmärkide saavutamiseks, ei pööra soole vähimatki tähelepanu. Seda eelkõige kahest aspektist vaadates.

- „Eesti 2020“ fookuses on eesmärgid, nagu tööhõive määra tõstmine; tootlikkuse tõstmine; põhikoolist väljalangemise vähendamine; kolmanda taseme haridusega inimeste osakaalu suurendamine; suhtelise vaesuse määra vähendamine; täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määra suurendamine; töötuse vähendamine jne. Eesmäärke soovitakse saavutada muu hulgas haridussüsteemi kvaliteedi parandamise, aktiivse tööturupoliitika ja tervisekäitumise parandamise ning õnnetusjuhtude vähendamise teel. Kõik ülalpool mainitud eesmärgid ja pakutud lahendused puudutavad valdkondi, kus Eestis on meeste ja naiste vahel suured erinevused. See tähendab, et selleks, et eespool loetletud valdkondades muudatusi saavutada, peavad sekkumised arvestama meeste ja naiste erineva olukorra, käitumise (nt tervisekäitumine, haridusvalikud, tööturu positsioon, konfliktid pere- ja tööelu ühitamise vahel jne.) ning vajadustega. Vastasel juhul on risk, et tulemusi ei saavutata, kuna poliitika on kujundatud nii-öelda universaalselt ega mõju sellele sihtgrupile, kes seda kõige enam vajaks.
- Valitsusasutused on „Eesti 2020“ kava ette valmistades seadust eiranud, kuna Eestis peavad seaduse kohaselt kõik riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused oma tegevustes edendama soolist võrdõiguslikkust süstemaatiliselt ja eesmärgistatult⁴. Juba poliitikate ja tegevuste kavandamise faasis peavad need asutused pidama silmas naiste ja meeste erinevaid vajadusi ning erinevat ühiskondlikku staatust. Säärase nõude eesmärk on tagada Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenev sooline võrdne kohtlemine ning edendada naiste ja meeste võrdõiguslikkust kui üht põhilist inimõigust ja üldist hüve kõigis ühiskonnaelu valdkondades⁵. Antud juhul ei ole seda

---

³ Kinnitatud Vabariigi Valitsuse poolt 28.04.2011.

⁴ Soolise võrdõiguslikkuse seadus § 9.

⁵ Soolise võrdõiguslikkuse seadus § 1.

tehtud ühe kõige kesksema strateegilise poliitikadokumendi puhul, mis sätestab riigi eesmärgid järgmiseks üheksaks aastaks.

„Eesti 2020“ on valminud kooskõlas Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi, riigi eelarvestrateegia ning stabiilsusprogrammiga. Ka need dokumendid ei pööra märkimisväärset tähelepanu soolistele erinevustele. „Eesti 2020“ rakendamiseks on välja töötatud meetmete elluviimise **tegevusplaan järgmiseks neljaks aastaks**⁶ ning seal on soospekti mõnevõrra käsitletud. Nii lubatakse toetada lastega kodus olnud emade tagasipöördumist tööturule ning rakendada programme soolise ebavõrdsuse vähendamiseks tööturul (mõlema eest vastutab Sotsiaalministeerium). Tegemist on spetsiifiliste sihitatud tegevustega, mis on vajalikud, kuid millest üksi ei piisa. Vaja on laiemat haaret. Läbiv põhimõte peaks olema, et kõik tegevused, mis puudutavad inimesi, arvestaksid soolise aspektiga. Hariduse ja teaduse mahukas osas ei ole aga ühtegi vihjet selle kohta, et kavandajad aduksid probleemide soolist mõõdet oma valdkonnas (nt meeste alaesindatust kõrghariduses või haridusalast segregatsiooni).

Tegevusplaanis on loetletud tegevusi, mis ilmselt omavad märgatavaid soolisi mõjusid, kuid selgusetuks jääb, kas mõjud on positiivsed või negatiivsed ning kas nende kavandaja on üldse teadlik nende mõjudest meestele ja naistele. Näiteks võib tuua õpetajate palgasüsteemi ümberkujundamise (vastutaja Haridus- ja Teadusministeerium) ning avaliku teenistuse seaduse muutmise (vastutaja Justiitsministeerium). Et avalikus sektoris ja haridussektoris on naised tugevas ülekaalus⁷, mõjutavad kavandatud muudatused eriti naiste olukorda tööturul. Kuna siia maani vastutavad naised meestega võrreldes suuremal määral lastekasvatamise ja teiste pereliikmete hooldamise eest, võib oletada, et avalik teenistus ja õpetaja elukutse on olnud nende jaoks üks viis, kuidas pere- ja tööelu paremini ühitada⁸. Naiste probleemid pere- ja tööelu ühitamisel aga mõjutavad omakorda tootlikkust ning demograafilisi näitajaid. Ei saa öelda, et kavandatavad reformid ilmtingimata negatiivsed oleksid, kuid oluline on enne nende elluviimist hinnata poliitikamuudatuste mõju ka soolisest

---

⁶ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_estonia_annex_en.pdf

⁷ 2010 oli 36,9% naistel ja 17,7% meestel tööandjaks avalik sektor (riik või kohalik omavalitsus). Statistikaameti andmebaas TT206.

⁸ Avalikus teenistuses on puhkus pikem ja töösuhet raskem lõpetada, samuti on õpetajatel pikem puhkus.

aspektist, arvestades struktuurset ebavõrdsust meeste ja naiste vahel. Praegu ei anna strategiadokumendid alust arvata, et soolisi mõjusid üldse oleks hinnatud.

„Euroopa 2020“ on Euroopa Liidu liikmesriikide poolt kokkulepitud kasvustrateegia, mille üheks keskseks märksõnaks on *inclusive growth*⁹. „Eesti 2020“ kavas on analoogseks märksõnaks sidus ühiskond. Kui „Euroopa 2020“ seab eraldi eesmärgiks rohkem ja paremaid töökohti eelkõige naistele, noortele ja eakatele¹⁰, ei maini „Eesti 2020“ üldse sugu. Vanuse aspekt on aga Eesti kavas välja toodud, sealhulgas indikaatorite tasemel. Vaatamata sellele, et „Euroopa 2020“ mainib naiste tööhõivet kui olulist teemat, puudub sealt muus osas soomõõde. „Eesti 2020“ (ja samuti „Euroopa 2020“) kavaga tekib kaks probleemi:

- **sidusa ühiskonna loomisel on ära unustatud erinevad grupid (eelkõige sugu ja rahvus) ning nende erinev potentsiaal panustada eesmärkide saavutamisse ja põhjendatud ootus, et avalik poliitika töötaks ka nende kasuks;**
- **risk, et „nüri instrumendi“ tõttu ei saavutata tegelikult eesmäärke.**

Euroopa Liidu Nõukogu võttis märtsis 2011 vastu **Euroopa soolise võrdõiguslikkuse pakti (2011–2020)**¹¹ kus liikmesriike kutsutakse üles võtma meetmeid Euroopa 2020 strateegia rakendamiseks. Ka Eesti toetas pakti. Paktis loetletud tegevused jagunevad kolme valdkonna vahel:

1. meetmed sooliste palgaerinevuste kaotamiseks ja soolise segregatsiooni vähendamiseks tööturul;
2. meetmed naiste ja meeste töö- ja pereelu parema tasakaalustamise edendamiseks;
3. meetmed igasuguse naiste vastu suunatud vägivalda kaotamiseks.

Nüüd on vaja, et Eesti ka siseriiklikult pakti rakendaks ning et asjaomased valitsusasutused „Eesti 2020“ ja selle tegevuskavade planeerimisel, elluviimisel ja hindamisel kasutaksid

---

⁹ E.k. kaasav majanduskasv.

¹⁰ http://ec.europa.eu/europe2020/priorities/inclusive-growth/index_en.htm

¹¹ Nõukogu järelused, 7. märts 2011, Euroopa soolise võrdõiguslikkuse pakt (2011–2020) (2011/C 155/02)

soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise strateegiat. Järgnevalt on selleks tehtud mõningad ettepanekud.

Ettepanekud

1. Kõikide inimesi puudutavate eesmärkide indikaatorid esitada soolõikes (nt tööhõive, töötus, haridustase, suhteline vaesus jpm). Eesmärkide esitamine soolõikes toob nähtavale sugudevahelised erinevused ja aitab eesmärkide elluviimisel poliitikameetmeid paremini sihitada.
2. Kõikide eesmärkide puhul, kus naiste ja meeste vahel esineb ebavõrdsust, tuleb kasutada meetmeid, mis seda vähendaksid. Järgnevalt on loetletud „Eesti 2020“ eesmärgid, kus soomõõde ilmselgelt kõige vajalikum oleks, ning tehtud ettepanekuid tegevuste jaoks.

Eesmärk: tõsta tööhõive määra vanusegrupis 20–64		
Praegune tase 2010	Eesti eesmärk 2015	Eesti eesmärk 2020
66,4%	72%	76%

Tööhõive määra erinevused naiste ja meeste vahel on viimastel aastatel (majanduskriisi ajal) vähenenud. Märkimisväärselt suur on aga väikelaste vanemate hõivelõhe. 2008 oli —kuni 6 aastaste lastega meeste tööhõive määr 93,7%, naiste vastav näitaja oli 55,1%. Väikelasteta meeste tööhõive määr oli samal ajal 82,3%, naistel 82,2%.¹² Naiste hõivet hoiab madalal lapsehoolduspuhkusel oldud aeg. Laste saamine mõjutab naiste tööelu oluliselt rohkem kui meeste oma ning tulemuseks on pikad karjäärikatkestused, madalam tootlikkus (vt järgmist eesmärki) ja madalam palk. Teisest küljest võib oletada, et Eestis levinud muster mõjutab

¹² Tervis, töö- ja sotsiaalelu 2000-2008. Sotsiaalministeerium 2009.

meeste tervist ja oodatavat eluiga negatiivselt. Meetmed, mille eesmärgiks on tööhõive määra tõstmine, peavad ülaltooduga arvestama ja hõlmama järgmisi tegevusi:

- Toetama pere- ja tööelu ühitamist, eelkõige naiste karjääri mõjutavad konfliktid pere- ja tööelu vahel tugevalt. Nt. suunata mehi rohkem lapsehoolduspuhkusele, et võrdsustada kodune hoolduskoormus; parandada taskukohaste ja kõrge kvaliteediga lapsehoiuteenuste kättesaadavust eelkõige kuni kolmeaastaste laste jaoks; parandada hooldusvõimalusi teiste pereliikmete jaoks kes hooldamist vajavad ning edendada paindlikku tööajakorraldust nii naistele kui meestele.

Eesmärk: tõsta tootlikkust hõivatu kohta Euroopa Liidu keskmisega võrreldes		
Praegune tase 2010	Eesti eesmärk 2015	Eesti eesmärk 2020
65%	73%	80%

Eesti statistikaamet ei anna statistilist näitajat „tootlikkus hõivatu kohta“ soo lõikes, kuid Maailmapanga raportile „World Development Report 2012“ tuginedes võib väita, et naiste tootlikkus on meeste omast üldjuhul madalam. See tuleneb meeste ja naiste erinevast majandustegevusest. Naised on sagedamini hõivatud madalama tootlikkusega töökohtadel. Nad juhivad väikeseid põllumajandustootmisüksusi ja ettevõtteid, nad on ülesindatud mitteformaalses sektoris ja teevad tasuta töid (hooldavad pereliikmeid, teevad kodutöid jne). Samuti ei tõuse nad meestega võrreldes ettevõtetes kõrgematele ametikohtadele¹³. Meetmed, mis aitaksid tootlikkust tõsta, peavad ülaltooduga arvestama ja toimima järgmiselt :

- vähendada tööturu segregatsiooni (nii horisontaalset kui vertikaalset), nt läbi aktiivsete ja sihitatud meetmete, mis meelitavad naisi ja mehi tegema mitte-stereotüüpseid erialavalikuid ja valikuid ümberõppeks (sh ei tohiks karjäärinõustajad

¹³ World Development Report 2012. The World Bank.

stereotüüpe võimendada), aktiivselt ellu viima mitte-diskrimineerimise poliitikaid ja tõhusat järelvalvet selles valdkonnas.

- aitama pere- ja tööelu ühitada, vt eelmist eesmärki.
- aktiivselt tegelema naistevastase vägivalla ennetamise ja ohvrite abistamisega. Vägivalla ohvritel on sageli raskusi töö ja õpingutega ning see mõjutab tootlikkust.
- parandama meeste haridust ja tervist. Haridustase ja tervisekäitumine mõjutavad tootlikkust. Meesteni jõudmiseks on vaja sihitatud meetmeid, mitte universaalseid.
- toetama naisettevõtlust. Eestis on suur kasutamata potentsiaal ettevõtlusaktiivsuse tõstmiseks naiste näol. Toetusskeemid, laenuitingimused, eksporditoetused jmt peab oskama arvestada naisettevõtjate eripäradega (nt töö- ja pereelu ühitamise problemaatikaga, ettevõtete suurusega jne).

Eesmärk: vähendada suhtelise vaesuse määra peale sotsiaalseid siirdeid		
Praegune tase 2010	Eesti eesmärk 2015	Eesti eesmärk 2020
17,5%	16,5%	15%

Vaesus on soolistunud nähtus. Mehed ja naised kogevad vaesust erineval määral ja nende vaesusesse langemise põhjused on erinevad. Eestis elab vaestes leibkondades rohkem naisi kui mehi ja eriti silmatorkav on nende leibkondade vaesus, kus ainsaks täiskasvanuks on naine (üksikemad ja eakad naised). Naiste vaesust mõjutab nende kehvem positsioon tööturul (keskmisest madalam hõive ja palk) ja nad on ülekaalus niinimetatud töötavate vaeste hulgas. Samas on vaesuse osas riskirühmi, kelle esindajateks on sagedamini mehed, nt koolist väljalangenud, sõltlased ja kodutud.¹⁴ Sooliste erinevuste väljaselgitamine ja arvestamine aitab vaesuse ennetamise ja leevendamise efektiivsemalt tegeleda. Meetmed, mille eesmärk on vaesuse vähendamine, peavad seega

¹⁴ Karu, M. Vaesus kui soolistunud nähtus. Teel tasakaalustatud ühiskonda II. Sotsiaalministeerium 2010.

- tugevdama naiste positsiooni tööturul, vähendades soolist palgalõhet ja segregatsiooni ning toetades pere- ja tööelu ühitamist. See aitaks ennetada vaesust praegu töötavate naiste ja tulevikus pensionil olevate naiste seas;
- vähendama meeste sotsiaalkaitse süsteemist väljalangemist ja tõstma riskigruppide tööalast konkurentsivõimet. Ennetama riske meeste seas, vähendades alkoholi tarbimist ja toetades tervislikke eluviise, vähendades koolist väljalangemist jne;
- sotsiaalkaitsetoetusi kohandama nii, et need ei süvendaks soolist ebavõrdsust, vaid vähendaksid seda. Näiteks tuleks ära muuta üksikvanemate toetamise süsteem. Üksikvanema lapse toetust makstakse, kui lapse sünniaktis puudub kanne isa kohta või see on tehtud ema ütluste alusel või kui teine vanem on tunnistanud tagaotsitavaks.¹⁵ Toetusel puudub otsene seos reaalse olukorraga: see, et vanem on mingil ajaperioodil üksikvanem, ei tähenda, et ta on seda kuni lapse täiskasvanuks saamiseni. Samuti soodustab toetuse andmise kord olukorda, kus isa kannet ei tehta sünniakti. See nõrgendab omakorda isa rolli nii juriidilises kui sotsiaalses mõttes. Toetus tuleks lahti siduda registrikandest (igal võimalikul moel tuleb soodustada seda, et mõlemad vanemad saaksid sünniakti kirja pandud) ning peaks lähtuma reaalsest üksikvanema staatusest. Samuti tuleks üle vaadata summa – praegune toetus (19,18 eurot kuus) on väga madal.

Eesmärk: Pikaajalise töötuse määra vähendamine		
Praegune tase 2010	Eesti eesmärk 2015	Eesti eesmärk 2020
7,7%	4%	2,5%

Pikaajaline töötus on kõrgem meeste seas. 2010 oli 32 200 meest ja 20 400 naist olnud töötu kauem kui 12 kuud. 12 700 meest ja 6 600 naist olid olnud töötud kauem kui 24 kuud.¹⁶ See

¹⁵ <http://www.sm.ee/tegevus/huvitised-ja-toetused/peretoetused/peretoetuste-liigid.html>

¹⁶ Statistikaameti andmebaas TT43.

ei ole kogu aeg nii olnud, vahe on viimastel aastatel järsult kasvanud. Meetmed, mis on suunatud pikaajaliste töötute määra vähendamisele, peavad välja selgitama ja arvestama meeste ja naiste erineva olukorra ja käitumisega, nt tervisekäitumisega (sh alkoholi liigtarvitamisega), alternatiivsete strateegiatega (minna lapsehoolduspuhkusele või õppima), töötamisega mitteformaalses sektoris (koristamine, lapsehoid) jne. Valdavalt tegeletakse Eestis pikaajaliste töötutega individuaalselt, kuid sooline mõõde kas või taustateadmisenä tuleks kindlasti kasuks.

Eesmärk: noorte (15-24) töötuse määra vähendamine		
Praegune tase 2010	Eesti eesmärk 2015	Eesti eesmärk 2020
32,9%	15%	10%

Viimastel aastatel on mehed olnud ülekaalus noorte töötute seas (alates 2007). 2010 oli vanusegrupis 15–24 a töötuse määr 35,2% meeste ja 30,0% naiste seas.¹⁷ Nagu ka pikaajaliste töötute puhul, peavad noorte töötuse määra vähendavad meetmed analüüsima soolisi erinevusi olukorras ja käitumises ning nendega arvestama.

Eesmärk: tööjõus osalemise määra suurendamine (vanusegrupp 15–64)		
Praegune tase 2010	Eesti eesmärk 2015	Eesti eesmärk 2020
73,4%	74%	75%

Tööjõus osalemise määr on meeste puhul kõrgem kui naiste puhul. 2010 oli meeste tööjõus osalemise määr 73,3% ja naiste oma 66,9%.¹⁸ Ilmselt mõjutavad naiste õpingud ja lapsehoolduspuhkused või muud hoolduskohustused (puudega, eakad või haiged pereliikmed) naiste osalemist tööjõus, samuti tegelevad nad vähem ettevõtlusega.

¹⁷ Statistikaameti andmebaas TT35.

¹⁸ Statistikaameti andmebaas TT330.

Meetmed, mis soovivad tööjõus osalemise määra suurendada, peavad arvestama nende asjaoludega ja pakkuma paremaid pere- ja tööelu ühitamise meetmeid ning sihitatult toetama naisettevõtlust.

Eesmärk: vähendada põhihariduse või madalama haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte (18-24) osakaalu		
Praegune tase 2010	Eesti eesmärk 2015	Eesti eesmärk 2020
11,7%	11,0%	9,5%
Eesmärk: Suurendada kolmanda taseme haridusega 30-34-aastaste inimeste osakaal		
Praegune tase 2010	Eesti eesmärk 2015	Eesti eesmärk 2020
39,7%	40%	40%
Eesmärk: vähendada eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25–64) osakaalu		
Praegune tase 2010	Eesti eesmärk 2015	Eesti eesmärk 2020
32%	32%	30%
Eesmärk: suurendada täiskasvanute (25–64) elukestvas õppes osalemise määra		
Praegune tase 2010	Eesti eesmärk 2015	Eesti eesmärk 2020
10,9%	15%	20%

Haridusvaldkonna eesmärgid on käesolevas analüüsis liidetud, sest kõik käsitlevad elanikkonna haridustaseme tõstmist. Haridusvaldkonnas on sugu tähtis, see peegeldub nii õppurite kui õpetajate soolises jaotuses (meeste „kadumises“ haridusest), tugevas soolises segregatsioonis (kõrg)hariduses ja naiste alaesindatuses teadushierarhia ülemises otsas. Samuti mängib haridussüsteem väga olulist rolli soostereotüüpide tootmises ja taastootmises.

Lasteaias ja kolmes esimeses kooliastmes on poisse-tüdrukuid enam-vähem võrdselt, gümnaasiumiastmes on aga tütarlaste osakaal juba suurem. 2010 moodustasid üldhariduse

katkestajatest 57% poisid (vastupidi levinud arvamusele, et katkestajad on ainult poisid, on tüdrukute osakaal tervelt 43% ja vene õppekeelega katkestajate seas on tüdrukute osakaal 52,5%).¹⁹ Kutsekoolides on noormehed ülekaalus, kuid aastal 2008 ei jõudnud umbkaudu 1700 noormeest ei kutsekooli ega gümnaasiumisse.²⁰ Ka ülikoolides on naised tugevas ülekaalus. 2010 oli kõrghariduse lõpetanute seas naised 70,2%.²¹ Naised osalevad ka suuremal määral elukestvas õppes. 2008. aastal läbi viidud küsitluses olid viimase aasta jooksul 40% naistest ja 28% meestest osalenud elukestvas õppes.²² Erinevused kerkivad esile ka vanusegrupiti ja rahvusesti.

Uuringud on näidanud, et koolis käimist ning õpinguid mõjutavad tugevasti soolised stereotüübid. See näib kanduvat üle ka täiskasvanute ellu. Head haridust peab tähtsaks enamasti täiskasvanuid, kuid meestele pole õppimine nii tähtis kui naistele, kes väärtustavad haridust ja täiendõpet rohkem. Vaimne enesearendamine ei ole mitmetel põhjustel suurele osale noormeestest pingutamist väärt ja see on ühiskonnale kaotatud ressurss.²³

Tasakaalust väljas on ka haridussektoris töötajate sooline koosseis. Alushariduses on mehi vähe, õpetajate seas oli neid 2008/2009 14,3%, kuid koolidirektorite hulgas tervelt 47%.²⁴ Tulevik ei tööta paremat tasakaalu – 2010/2011 on naisüliõpilaste osakaal haridusvaldkonnas 90%.²⁵ Haridusvaldkond on feminiseerunud ning see peegeldub ka haridustöötajate palgatasemes.

Üldharidussüsteemi kõrval on Eestis viimase 15 aasta jooksul feminiseerumist märgata ka teaduses, kuid naiste esindatus on erinevates teadushierarhia osades on väga erinev. Paljudel teadusaladel on probleemiks noorte võimekate naiste takerdumine karjääriteel ning

---

¹⁹ Statistikaameti andmebaas HT2328.

²⁰ Kuurme, Tiiu. Pilguheit soolisele tegelikkusele Eesti haridussüsteemis. Teel tasakaalustatud ühiskonda II. 2010.

²¹ Statistikaameti andmebaas HT296.

²² Elukestev õpe 2008. Haridus- ja Teadusministeerium. 2008.

²³ Kuurme, Tiiu. Pilguheit soolisele tegelikkusele Eesti haridussüsteemis. Teel tasakaalustatud ühiskonda II. 2010.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Haridus- ja Teadusministeeriumi kõrghariduse andmebaas.

peamised põhjused on leitavad teadusasutuste spetsiifilises töökultuuris- ja keskkonnas ning raskustes ühitada uurimistööd ja pereelu.²⁶

Meetmed, mille eesmärgiks on elanikkonna haridustaseme tõstmine, peavad tuginema analüüsile, miks meeste ja naiste osalemisel erinevates haridusvaldkondades on sedavõrd suur vahe ning nendega arvestama. Vastasel korral ei ole need efektiivsed. Muu hulgas on oluline:

- segregatsiooni vähendamine hariduses stereotüüpide vähendamise ja kvaliteetse kutsenõustamise abil (siinkohal saaksid kutse- ja kõrgkoolid teha koostööd tööandjatega, et värvata rohkem mehi meditsiini/haridusse);
- hariduse väärtustamine poiste ja meeste seas ning meetmed, mis meelitaksid just neid gruppe enam haridusele panustama;
- sootundliku pedagoogika kasutamine ja soostereotüüpide taastootmise vähendamine haridusasutustes, et poisid ja tüdrukud, mehed ja naised saaksid ennast võimalikult mitmekülgseks ja vabalt arendada, oleksid laiemas silmaringis ja terviklikumad isiksused;
- pere- ja tööelu ühitamisele suunatud meetmed teadusasutustes, et naistel oleks kergem kombineerida uurimistööd ja pereelu.

Lisaks tuleks soospekti arvestada ka sellistes valdkondades nagu eksport, energeetika ning teadus- ja arendustegevus. Eksporti toetavate meetmete puhul tuleks analüüsida, kas nendest saavad osa ka naisettevõtjad (kellel sagedamini väikesed ettevõtted).

Energiatarbimise puhul tuleks samuti analüüsida meeste ja naiste käitumist, mis üldist tarbimist vaadates kipub erinema. Teadus- ja arendustegevuse investeeringute puhul tuleks vaadata, kuidas ressursid jagunevad meeste ja naiste puhul (nii konkreetselt toetatud projektid ja kasusaajad kui ka valdkonnad, mida toetatakse).

---

²⁶ Lõhkivi, Endla. Naised teaduses. Teel tasakaalustatud ühiskonda II. 2010.

Lisaks soospektile aitaks „Eesti 2020“ tegevuskava kvaliteeti tõsta ka suurema tähelepanu pööramine vanusele ja rahvusele. Mingil määral on vanuse osas seda tehtud ja osa indikaatoreidki vanusekesksed (nt noorte töötuse määr). See pole aga piisav. Sugu, vanus ja rahvus põimuvad omavahel ning mõjutavad meeste ja naiste olukorda ja käitumist. Näiteks on väikelastega vanemate hõivelõhe terav teatud vanusegrupis, kus luuakse peret. Palgalõhe on eriti suur probleem vene rahvusest naistele – aastal 2008 moodustas vene keelt kõnelevate naiste palk pelgalt 56% eesti meeste keskmisest palgast (neto kuutasu), eesti naiste palk moodustas 71%²⁷. Vene naised töötavad sagedamini ametikohtadel, mille jaoks nad on üle kvalifitseeritud (mis mõjutab tootlikkust). Meetmed, mille eesmärk on mõjutada tööhõivet, töötust, tootlikkust, hariduse taset jne, peaksid arvestama ka vanuse ja rahvusega.

Euroopa 2020. aasta strateegia edukas rakendamine sõltub kõigi ühiskonnaosade kaasatusest. Meetmete võtmise kohustus ei lasu üksnes riikide valitsustel. Euroopa 2020. aasta strateegia eesmärkide saavutamiseks on vaja erinevate osapoolte panust: ettevõtjad, ametiühingud, valitsusvälised organisatsioonid; kohalikud ametiasutused ning üksikisikud. Käesolev analüüs näitab, et huvigruppide kaasamine ja erinevate elanikkonna gruppidega arvestamine ei ole vajalik mitte pelgalt protsessi läbipaistvuse pärast, vaid tulemuste saavutamiseks.

Tallinn 2011

Koostanud Kadi Viik

---

²⁷ ETU, Statistikaamet

Kasutatud allikad:

Eesti 2020 tegevuskava 2011–2015

Euroopa soolise võrdõiguslikkuse pakt (2011-2020) (2011/C 155/02)

Haridus- ja Teadusministeeriumi andmebaas. www.hm.ee

Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“

Naised ja mehed: võrdsed õigused, võrdne vastutus. Sotsiaalministeerium, Tallinn 2010.

Soolise võrdõiguslikkuse seadus. www.riigiteataja.ee

Statistikaameti andmebaas. www.stat.ee

Teel tasakaalustatud ühiskonda II. Naised ja mehed Eestis. Sotsiaalministeerium, Tallinn 2010.

Tervis, töö- ja sotsiaalelu 2000–2008. Sotsiaalministeerium, Tallinn 2009.

World Development Report 2012: Gender Equality and Development. The World Bank, Washington 2011.